

Šejh Šihabuddin Suhrawardi
Preveo i uvodnik napisao Hamza Halitović

O stanjima djetinjstva

UDK 929 Suhrawardi

Sažetak

Iako je jedna od najznačajnijih ličnosti u historiji islamske filozofije, Suhrawardi je imao veoma kratak, ali plodonosan život, još od djetinjstva ispunjen putovanjima i stjecanjem znanja. No, njegovo znanje i dominantnost u debatama pribavili su mu mnoge neprijatelje, što ga je na kraju koštalo života. Među Suhrawardijeva djela, koja su poznata kao "kratke vizionarske poslanice", spada *Risālah fi hālāt el-tuflijjah (Poslanica o stanjima djetinjstva)*. Ova poslanica govori o procesu stjecanja znanja pred duhovnim učiteljem.

Ključne riječi: Suhrawardi, životopis, poezija, duhovna spoznaja, vizionarska poslanica

O životopisu šejhul-išraka Šihabuddina Suhrawardija

Pravo ime šejha Suhrawardija jeste Jahja ibn Habeš ibn Emirek, dok je njegov počasni nadimak Šihabuddin, a poznat je još i kao Šejhul-maqtul (Ubijeni učitelj). Kada je riječ o datumu njegovog rođenja, o tome postoje različita mišljenja. Većina prijašnjih autora navodila je 1166. godinu kao godinu njegovog rođenja¹, dok noviji autori, kao Sejjid Husejin Nasr, smatraju da je rođen 1170. godine.² Budući da znamo da je u svom centralnom djelu *Hikmetul-išrak* Suhrawardi zabilježio da je završio pisanje ove knjige 1188. godine, to oba ova datum čini nemogućim, inače bismo morali da pretpostavimo da je Suhrawardi pisanje ovako značajnog djela završio sa samo osamnaest ili dvadeset i dvije godine. Osnovana pretpostavka, koja se temelji na bilješkama iz njegovih drugih djela koja su pisana neposredno nakon *Hikmetul-išraka*, jeste da je Suhrawardi bio u kasnim dvadesetim ili ranim tridesetim godinama kada je pisao ovo djelo. To godinu njegovog rođenja stavlja u raspon od 1154. do 1158. godine.

Kao što njegovo ime otkriva, rođen je u gradiću zvanom Suhraward, koji se danas nalazi u sjeverozapadnom Iranu. Što se njegovog porijekla tiče, i ono ostaje neodređeno. Logično je pretpostaviti da je bio Perzijanac zbog njegovog izvanrednog vladanja perzijskim jezikom. Međutim, također je moguće da je bio Kurd ili Azer³, jer je u regionu u kojem je rođen živio znatan broj Kurda i azerskih Turaka. Šahrazuri bilježi da je u veoma ranoj dobi Suhrawardi počeo intenzivno putovati radi stjecanja znanja⁴. Znamo da je jedno vrijeme boravio u Meragi, u kojoj je učio teologiju i filozofiju pred šejhom Medžduddinom Džilijem, koji je bio ujedno i učitelj slavnog teologa i komentatora Kur'ana Fahruddina Razija. Pošto je završio ciklus obrazovanja pred šejhom Džilijem, Suhrawardi se seli u Isfahan, gdje je nastavio svoju potragu za znanjem. Osim

filozofije i teologije, Suhrawardi je učio i pravne nauke, posebno *usulul-fikh*. Šahrazuri tvrdi da je u Isfahanu Suhrawardi sazreo kao mislilac i da je u ovom gradu dostigao duhovnu zrelost i duboko se posvetio duhovnim praksama.⁵ Poslije je započeo još jedan ciklus njegovih intenzivnih putovanja. Smatra se da je svrha tih putovanja ovog puta bilo upoznavanje duhovnih učitelja i arifa (gnostika), koji bi mu dodatno razjasnili suptilnosti duhovnog puta. U ovom periodu boravio je u Bagdadu, Mosulu, Šahrazuru, Damasku, a putovao je i u Anadoliju, gdje je boravio u Koni, Diyarbakiru, Harputu i Mardinu. Šahrazuri spominje da je od svih ovih mjesta Suhrawardi najviše volio da boravi u Diyarbekiru i Damasku⁶, ali se ipak na kraju skrasio u Halepu. Neposredno po pristizanju u Halep, ušao je u diskusiju sa skupinom lokalnih fakiha i porazio ih. Ovaj događaj zavrijedio je pažnju upravitelja Halepa Malikuddina Zahira, sina Salahuddina Ejubija. Malikuddin ga je uzeo k sebi i u ovom periodu Suhrawardi je boravio na dvoru. Ibn Ebi Usejbija kaže da niko nije mogao poraziti Suhrawardija u debati iako su mnogi filozofi, teolozi i fakihi to pokušali za vrijeme njegovog boravka na Zahirovom dvoru.⁷ Naklonost vladara, kao i Suhrawardijeva reputacija koja je sve više rasla, bili su povodom raznim glasinama koje su počele kružiti o njemu, a njegovi neprijatelji nisu prezali ni od čega da bi bacili ljagu na njegovo ime. Skupina učenjaka iz Halepa na kraju je slala sultanu Salahuddinu Ejubiju pisma u kojima su iznosili razne tvrdnje protiv njega. Između ostalog, i o tome da će upropastiti vjeru njegovog sina Malikuddina, a u slučaju da bude protjeran, da će samo nastaviti širiti svoje krivovjerje po ostalim mjestima. Salahuddinov je odgovor bio kratak i jasan. U pismu svome sinu napisao je: "Taj Šihabuddin Suhrawardi mora odmah biti pogubljen. Ne smije se osloboditi niti prognati."⁸ Razlog zbog čega je Salahuddin donio ovako naprasnu odluku za Suhrawardijevo pogubljenje, može imati i političku konotaciju, jer

¹ Među njima je i Šahrazuri, jedan od najranijih komentatora i kompilatora Suhrawardijevog djela.

² *Opera Metaphyca et Mystical* 3, uvod S. H. Nasra, Tehran, Institute d'Études et des Recherches culturelles, 1993.

³ Postoji nekoliko anegdota o njegovom životu iz kojih se može zaključiti da je poznao turski jezik.

⁴ Ismail Yakit, *İşrak Filozofu Sübrevverdi Maktul ve Eserlerindeki Üstüp ve Belağat*, str. 40.

⁵ Ibidem, str. 43.

⁶ Ibidem, str. 45.

⁷ Ibidem, str. 48.

⁸ Ibidem, str. 49.

je Suhrawardijevo ezoteričko učenje vjerovatno mnogima nalikovalo batinijskom učenju ismailija, s kojima je Salahuddin bio u sukobu dobar dio svoga života⁹, a s druge strane, pismo koje je dobio potpisali su najznačajniji teolozi i fakih Halepa, tako da Salahuddin nije imao razloga da sumnja u tvrdnje koje su iznijeli, naravno, ako se isključe lični motivi i animoziteti, koji su u ovom slučaju najvjerovatnije bili glavni uzrok. Malikuddin nije imao izbora nego da izvrši smrtnu kaznu nad svojim prijateljem i učiteljem. Većina historičara slaže se da je Suhrawardi pogubljen u 36. godini života, 1191. godine. Kada je riječ o izvršenju njegove smrtno kazne, postoje različite tvrdnje. Neki historičari tvrde da je obješen zajedno s jednim svojim učenikom, dok drugi, među kojima su Šhrazuri i Mulla Džami, tvrde da mu je Malikuddin ponudio da bira na koji način želi biti pogubljen i da je on zbog svoje asketske prirode izabrao da bude umoren gladovanjem te je bio zatvoren u prostoriju u kojoj je gladovao sve dok nije umro.¹⁰ Ibn Ebi Usejbija prenosi da je prije svog pogubljenja Suhrawardi kao oporuku svojim prijateljima i učenicima ostavio sljedeću pjesmu koja se slobodno može nazvati *Suhrawardijev gazel o smrti*¹¹:

*Ne plaćite za mnom kada me mrtvog vidite
Ne mislite da sam tužan, prijateljima recite:*

*“Tako mi Allaha ja nisam od onih koji umiru
Da sam mrtav vi to nikako ne mislite.”*

*Ja sam vrabac, a ovo je moj kafez bio
Sada je ostao prazan, iz njega sam odletio*

*Ja, s druge strane, danas spasenje nalazim
I sada jasno jedinog Boga vidim*

*Onda kada duša iz ovog tijela ispadne
Tada Istiniti kao Istiniti jasan postane*

*Ne daj da ti strah od smrti na oči spusti koprene
Jer smrt nije ništa drugo do preseljenje odavde*

*Element duha je u svima jedan i jedini
A ova tijela su objekti koje dugujemo porodici i rodbini*

*Ja ne vidim vas osim kao sebe i nikog drugoga
Moje vjerovanje je da vi niste vi već ja*

*Sve dobro koje nas zadesi je dar koji dobijemo
Svako zlo koje nas snađe ono je što zaslužujemo*

*Smilujte se meni, na svoju ćete se dušu smilovati
Znajte da idete putem koji moju stazu prati*

*Onoga ko me vidi neka ga učvrsti sila
Jer ovaj svijet se nalazi na rogovima ništavila*

*Evo riječi koje su moja oporuka jedina
Jedino je mir Božiji slava i veličina*

Jedna od Suhrawardijevih poslanica jeste i djelo *Risalah fi halat el-tuflijah (Poslanica o stanjima djetinjstva)* koja se, kao i njegove ostale vizionarske poslanice, koristi jezikom alegorija i metafora da bi pojasnila zbilju ka kojoj duhovni putnik stremlji. Poslanica započinje sa procesom stjecanja znanja, koji se postepeno preobražava u mističko iskustvo koje, eventualno, kviri *neotesani* drug, koji je ovdje simbol za neodgojenu dušu. Poslije toga učenik shvata važnost zbiljskog znanja i počinje tragati za svojim učiteljem, kojeg nalazi poslije dugog traganja. Učitelj mu u nekoliko lekcija iskazanih metaforičkim jezikom otkriva zbilje duhovnog života.

⁹ Postoji i alternativno mišljenje koje je zatsupao Hossein Ziai, koji je bio jedan od najposvećenijih istraživača Suhrawardijevog života i djela. Ziai tvrdi da je motiv Suhrawardijevog pogubljenja također bio politički, ali ne zbog paralela koje bi se mogle povući između njega i ismailija već zato što je, kao i svi drugi veliki filozofi još od Antike, Suhrawardi bio na tragu formiranja vlastite političke doktrine koja nije bila

u skladu sa uspostavljenim društvenim i političkim poretom njegovog vremena. Za više informacija vidjeti Ziaijev tekst “The Source and Nature of Authority: A Study of al-Suhrawardi’s Political Doctrine”.

¹⁰ Ismail Yakit, *Israk Filozofu Sübrevverdi Maktul ve Eserlerindeki Üslup ve Belağat*, str. 51.

¹¹ Kao paralela slavnog Rumijevog *Gazela o smrti*.

Prijevod poslanice O STANJIMA DJETINJSTVA

S Imenom Allaha, Milostivog, Samilosnog

Jednom, kada sam bio dijete, dok sam se igrao u uličici kao što to djeca čine, vidjeh skupinu djece i bijah zadivljen njima. Otišao sam do njih i upitao kuda idu. Rekoše da idu u školu kako bi stekli znanje. Upitah ih šta je znanje. “Mi ne znamo odgovor na to pitanje”, rekoše, “morat ćeš da pitaš našeg učitelja.” To rekoše i ostaviše me. Poslije nekog vremena rekoh sam sebi: “Šta znanje može biti? Zašto nisam otišao s njima tom učitelju i stekao znanje?” Krenuo sam u pravcu u kojem su otišli, ali ih nisam mogao naći. Vidjevši starca kako stoji u divljini, nastavih prema njemu i pozdravih ga. On mi otpozdravi veoma učtivo i dade mi znak da se približim. “Vidio sam skupinu djece koja je krenula u školu”, rekoh mu, “upitao sam ih šta je svrha odlaska u školu, rekli su mi da to moram upitati učitelja. Bio sam nepažljiv u tom trenu i oni ustaše i odoše. Nakon što sam ih vidio, u meni se probudila želja pa sam krenuo za njima. Ako znaš nešto o njima, onda mi pričaj o njihovom učitelju.”

“Ja sam njihov učitelj”, reče starac.

“Moraš me uputiti u znanje”, rekoh.

On donese jednu tablu, napisa na nju abecedu i poduči me njoj. “Neka ovo bude dovoljno za danas”, reče, “sutra ću te naučiti nešto drugo. Svaki dan ću te podučavati malo više sve dok ne postaneš učenjak.” Otišao sam kući i ponavljao abecedu. Sljedećeg dana opet sam otišao kod njega po lekciju, koju sam također naučio. Onda sam nastao odlaziti kod njega deset puta na dan i svaki put bih naučio nešto novo. Naposljetku nije više bilo vremena kada nisam bio s tim starcem i tako sam stekao mnogo znanja.

Jednom prilikom, dok sam išao učitelju, pridružio mi se jedan nedostojan momak. Nisam mogao učiniti ništa da ga se otarasim. Kada stigoh do učitelja, držao je tablu u daljini. Pogledah i vidjeh na njoj nešto ispisano što me je učinilo toliko nestrpljivim da shvatim tajnu toga teksta da se moja glava počela okretati. Izgubih kontrolu nad sobom i počeh naglas čitati da je i moj drug čuo sve što je bilo ispisano na tabli. Budući da je bio nedostojan toga, smijao se mojim riječima i ismijavao me. Počeo se ponašati veoma blesavo i na kraju podiže ruku i ošamari me. “Zar si poludio?”, reče. “Nijedna normalna osoba ne bi izgovorila takve stvari!” Bol ubrzo ohladi moj žar. Ostavih svoja druga gdje je i bio i krenuh naprijed, ali učitelj više nije bio na svom uobičajenom mjestu. Moj nemir se povećao toliko da sam postao zgranut. Dugo sam lutao svijetom, ali nigdje nisam mogao pronaći svoga učitelja.

Jednoga dana dok sam ulazio u hanikah¹, vidjeh kako na kraju sobe sjedi jedan starac koji je nosio obojeni ogrtač, jedna njegova polovina bila je bijela a druga crna. Pozdravih ga i on mi otpozdravi. Ispričah mu svoje stanje.

“Tvoj učitelj je bio u pravu”, reče on, “ako nekome ko ne zna razliku između dana i noći ispričaš tajnu zbog koje duše preminulih velikana plešu u zanosu na nebesima, naravno da ćeš dobiti šamar, a tvoj učitelj će odbiti da te više vidi.”

¹ Mjesto na kojem se okupljaju derviši.

“Tada nisam bio sav svoj”, reko. “Ono što sam izrekao bilo je izvan moje kontrole. Moraš se zauzeti za mene, tvoj će mi položaj pomoći da pronađem svoga učitelja.” Starac me povede do mog učitelja, koji, kada me vidje, reče: “Zar nisi čuo priču o daždevnjaku koji je otišao patki u goste? Bila je jesen i vrijeme je bilo previše hladno za njega. Patka nije znala ništa o njegovom stanju i počela mu je govoriti o tome kako je samo divna hladna voda i kako je samo prijatna voda u jezeru za vrijeme zime. Daždevnjak se naljutio, uvrijedivši patku govoreći: ‘Da nisam gost u tvojoj kući i da se ne brinem za tvoj porod, ne bih ti dozvolio da više živiš!’ Rekavši to, daždevnjak ustade i ode ljut.”

“Zar ne znaš da ćeš biti ošamaren kada govoriš s nedostojnima? Između ostalog, oni će sve riječi koje ne mogu razumjeti pripisati nevjerstvu. Iz toga mogu nastati na hiljade drugih stvari gorih od šamara.”

Upitah učitelja: “Ako su moja doktrina i moje vjerovanje čisti, zašto bi me zanimalo ko je nedostojan?”

“Greška je govoriti određene stvari na određenim mjestima”, reče on. “Također je greška tražiti određene stvari od određenih ljudi. Riječi ne treba uzdržati od dostojnih, ali će nedostojne uznemiriti govor istinskih ljudi. Srca nedostojnih i onih koji su daleko od istine poput su fitilja koji je natopljen vodom umjesto uljem, bez obzira koliko pališ takav fitilj, on se neće zapaliti. Srca onih koji su dostojni poput su svijeće koja priziva vatru. Govor onoga koji ima šta reći nije bez svjetlosti, ali se ta svjetlost hvata za svijeću, a ne za vlažan fitilj. Dok srce svijeće izgara, tijelo njeno se topi i kada više ne bude bilo svijeće, više neće biti ni vatre. Ljudi unutrašnjih značenja također žrtvuju svoja tijela u požaru svojih srca, no, za razliku od svijeće, kada tijela više ne bude, sjaj će se povećati i preobraziti se u samilost.”

“Da li je moguće da srce neznalice bude samilosno?”, upitah.

On odgovori: “Srce neznalice može progledati, ako on postane svjestan njegovog sljepila. On je poput čovjeka u deliriju. Sve dok je zarobljenik svoje bolesti, čovjek ne zna ništa o sebi i svojoj bolesti, jer delirij djeluje na mozak i slabi ga. Budući da se moć razumijevanja u najvećem dijelu nalazi u mozgu, kada je mozak u nepravilnom stanju, onaj koji pati toga nije svjestan. Ako shvati da je bolestan, to znači da je počeo da se oporavlja i da počinje raditi kako treba. Takav je onaj čije je srce u neznanju. Kada shvati da je njegovo srce slijepo, to znači da je već stekao nešto od uvida.

No opet, i onaj koji ima bolesno tijelo kao i onaj koji ima bolesno srce mora ići liječniku. Za boli tijela liječnik će prepisati ono što je u skladu s izlučevinama², a liječnik za srce prepisat će napatke koji utječu na unutrašnje značenje dok se pacijent sasvim ne oporavi. Kada ozdravi, mora sam paziti na svoje zdravlje. Obje vrste pacijenata mogu povratiti svoje zdravlje kroz tri stadija.

Onom koji je bolesnog tijela sprva ljekar preporučuje da pije ječmenu vodu, u drugom stadiju mu se kaže da jede kašu, dok mu se u trećem stadiju kaže da jede meso. Do ovog trena njegova je ishrana liječnikov posao, poslije toga pacijent mora sam znati šta je najbolje za njega i šta treba jesti.

Onom kome je bolesno srce liječnik propiše da ode u divljinu i potraži određenog crva koji nikada ne izlazi iz zemlje tokom dana. Specifičnost tog crva jeste da se prilikom njegovog disanja noću može vidjeti određena svjetlost u njegovom dahu, poput iskre koja se javlja između željeza i kremenca. Tim svjetlom crv traži hranu u divljini.

² Prema srednjovjekovnoj medicini u ljudskom tijelu postoje četiri vrste izlučevina, od čijeg balansa zavisi zdravlje čovjeka.

Jednom upitaše ovoga crva zašto nikada ne ide na polje tokom dana. On reče: “Moja svjetlost dolazi od moga daha, pa zašto bih morao da slijedim sunce i njegovu svjetlost da bih vidio svijet?” Jadničak, bio je previše kratkovid da shvati da i svjetlost njegovog daha dolazi od sunca.

“Kada onaj bolesnoga srca uhvati ovoga crva, neka njegovim svjetlom gleda koje biljke crv jede, i neke ih sam jede određeno vrijeme, sve dok se i kod njega ne pojavi ista osobina i dok se ne pojavi svjetlost u njegovom dahu. Ovo je prvi stadij.”

“Onda neka ode do mora velikog i neka sjedi strpljivo na obali. U moru postoji krava koja izlazi na obalu noću i pase na svjetlosti Bisera-koji-sija-noću. Ova krava nosi u sebi veliku netrpeljivost prema Suncu, jer se zbog njega Biser danju degradira i njegova se svjetlost svodi na ništa. Jadna ona ne zna da sve što svijetli od Sunca dobija pomoć. Neka bolesnik traži po svjetlosti Bisera da bi saznao koje biljke krava jede. Neka i on iste biljke jede sve dok se ljubav prema Biseru ne pojavi u njegovom srcu. Ovo je drugi stadij.

Odatle on mora otići na planinu Kaf gdje se nalazi drvo na kojem Simurg ima svoje gnijezdo. Neka se drži tog drveta i neka jede njegove plodove. Ovo je treći stadij. Poslije toga on neće imati potrebu za liječnikom jer će i sam postati liječnik.”

Upitah učitelja: “Ima li Sunce takvu moć da svjetlost Bisera-koji-sija-noću dolazi od njega?”

“Ono ima takvu moć”, odgovori. “Cijeli svijet mu je dužan, a niko nije voljan da prizna svoje dugovanje. Ako neko ima bašču i da prosjaku naramak plodova iz te bašče, tog prosjaka će zadužiti do kraja života. Svake godine Sunce napuni njegovu bašču voćem i ostalim plodovima, ali baščovan nikad nema osjećaj da duguje Suncu. Postoji li bilo šta u čemu Sunce ne sudjeluje? Ako bi dijete poraslo u tamnoj kući, tako da nikada Sunce ne vidi i kada bi mu se Sunce pokazalo nakon njegovog stjecanja razumijevanja, ono bi znalo cijeniti njegovu vrijednost.”

“Kada je Mjesec pun, a Sunce i Mjesec se nalaze jedno naspram drugog, očigledno je da se Zemlja nalazi između.” Upitah: “Zašto Zemlja ne zakloni svjetlost između Sunca i Mjeseca, kad, poput repa zmajevog, dođe između njih?”

“Tvoje razmišljanje je pogrešno”, reče. “Ako želiš znati oblik, nacrtaj krug kojem je periferija od centra udaljena pedeset i po lakata. Onda na centru toga velikog kruga nacrtaj drugi krug koji je pola lakta u radijusu. Onda povuci liniju iz centra koja će prepoloviti ove krugove – imat ćeš četiri tačke, dvije na velikom i dvije na malom krugu. To jest, po jednu na kraju svake linije i dvije na obodu malog kruga.

Onda nacrtaj još dva kruga, po jedan oko dviju tačaka na vanjskom krugu i neka njihov radijus bude dva lakta. Sada zamisli da je veliki krug sfera, da je mali krug Zemlja a ostala dva su Sunce i Mjesec.

Sada povuci liniju iz centra Mjesečevog kruga koja dodiruje desnu stranu Zemlje, povuci drugu liniju na isti način s lijeve strane Zemlje. Tamo gdje ove dvije linije započinju jedna je tačka i ne postoji udaljenost između njih, ali između krajeva ovih dviju linija postaji udaljenost od jednog lakta. Ako nastaviš povlačiti ove linije od Zemlje ka kraju sfere, udaljenost među njima bit će dva lakta na mjestu gdje se nalazi Sunce. Već smo rekli da je dijаметar Sunca četiri lakta, stoga su dva lakta Sunčevog tijela izvan ovih linija, po jedan lakat na svakoj strani. Ako od toga rastojanja svjetlost krene ka prvoj tački ovih linija, to jest Mjesecu, svjetlost će isijavati s obje strane i osvjetljivati Mjesec, dok je strana Zemlje koja je okrenuta ka Mjesecu u sjeni, koju nazivamo noć. Ono što ostaje između ovih linija od Zemlje do preostalih tačaka na Mjesecu je u svjetlosti.”

“Nemoj misliti, po primjeru koji sam naveo, da je proporcija Zemlje, nebesa, Sunca i Mjeseca ovakva, jer je odnos nebesa i zvijezda prema Zemlji stotinama hiljada puta veći od primjera koji smo naveli.

Zemljina kugla je devedeset i šest hiljada farsanga³, a naseljeni dijelovi sačinjavaju dvadeset i četiri hiljade farsanga, dok je svaki farsang hiljadu lakata. Zemlja nije veća od ovoga. Sada razmisli koliko kraljeva ima na onom djeliću Zemlje koji je naseljen. Neki od njih vladaju provincijama, a neki regionima, dok neki vladaju cijelim klimama⁴. Kada bi znali zbilju stvari sramili bi se svojih tvrdnji. Ebu Jezid⁵ je imao sreću da ovo shvati pa je napustio sve što je imao, a kao rezultat toga postigao je sve u jednom trenu.

Luksuz, pozicija i posjedovanje jesu prepreke na putu čovjekovom. Sve dok je srce okupirano ovim stvarima, ne može napredovati. Onaj ko je poput lutajućeg derviša i uzdigne se iznad vezivanja za ukrase i iznad ponosa, dostići će svijet čistote.”

“Postoji li iko ko se može uzdići iznad vezivanja za ono što posjeduje?”, upitah.

“Takav je pravi čovjek”, reče on.

Upitah: “Ako on nema ništa, kako može živjeti?”

“Ko god razmišlja tako nikada neće ništa ostaviti”, reče on. “A s druge strane, onaj ko ostavi sve ne brine se ni o čemu. Svijet potpunog pouzdanja u Boga (*tevveku*) divno je boravište, ali nemaju svi želju za njim.”

“Postoji priča o darežljivom čovjeku koji je imao veliko blago. Poželio je da izgradi ukrašenu palatu. Pozvao je majstore iz svih krajeva svijeta i nema šta im nije obećao. Radili su koliko su bili plaćeni i napravili su temelje i obod. Kada je palača bila do pola gotova, dolazili su ljudi iz svih krajeva da je vide. Ozidani su visoki zidovi s lijepim slikama po sebi, plafon je ličio na Manijeve⁶ radove, dok je luk na ulazu ličio na luk Husrevov⁷. Palača još nije bila završena kada se njen vlasnik razbolio od neizlječive bolesti. Dok je bio u smrtnoj agoniji, melek smrti dođe njegovom krevetu, kralj to shvati, pa reče: “Zar mi se ne može odgoditi smrt do završetka moje palače? Na svijetu imam samo ovu želju.” Melek smrti odgovori: *I kad rok njihov dođe, ni za tren ga jedan ne mogu ni odgoditi ni ubrzati.* (Kuran, 16:61) To je nemoguće, ali pretpostavimo da ti se da šansa da završiš palaču prije nego predaš dušu. Zar tvoje žaljenje zbog ostavljanja palače neće biti još veće? Jesi li uložio toliki trud u nju da bi pricinjavala zadovoljstvo drugima? A sada, budući da je nezavršena, neće se nikada završiti.” Vidjevši da ne postoji mogućnost odlaganja, kralj je predao dušu. Građenja palače je završeno, mada je u odnosu na vlasnikovu želju ostala nedovršena i nikada se neće dovršiti onako kako je on želio.

“Koje je najbolje duševno stanje koje se može imati?”, upitah.

Reče: “Ima jedna priča. Bio trgovac s golemim bogatstvom. Iz grada u kojem se nalazio želio je otići brodom u drugi grad radi trgovine. Natovario je sav svoj imetak na brod, potom se i sam na njega ukrcao i zaplovio morem. Mornari su dobro upravljali brodom, ali kada su dospjeli na sredinu mora, suprotan vjetar se diže i baci brod u vrtlog. Mornari počеше bacati sve trgovčeve dragulje u more, a sam trgovac

³ Farsang je srednjovjekovna iranska jedinica za dužinu.

⁴ Teorija o sedam latitudinalnih klimatskih područja bila je općeprihvaćena u islamskom svijetu u srednjovjekovnom periodu.

⁵ Misli se na Ebu Jezida Bistamija, velikog duhovnog učitelja i sufije iz ranog perioda.

⁶ Mani, osnivač manihejstva, budući da su manihejski hramovi bili ukrašeni crtežima u srednjovjekovnom Iranu, smatrano je da je Mani bio izuzetan slikar.

⁷ Husrev je jedan od posljednjih velikih vladara iz Sasanidske dinastije, njegova palača koju je izgradio u Kasr-i Širinu, smatra se jednom od najljepših građevina iz sasanidskog perioda.

kao da je bio paraliziran od straha, dopusti im da rade šta žele. Bogati trgovac stajao je sve vrijeme bespomoćno brinući se o nečemu drugom i bivajući u nemogućnosti da podnese takvu tjeskobu. Prvo se brinuo o svom imetku, a sada se brinuo o svom životu i tijelu. Nije bio u mogućnosti ni da se savlada ni da pobjegne. Konačno je došao do tačke potpunog očajja. Život mu je postao toliko gorak da je izgubio svaki užitek u imetku. Na kraju se vjetar stišao i brod je krenuo dalje, stigavši konačno do obale. Kada je trgovac vidio sebe na obali, posegnuo je rukom u svoje džepove i bacio je sve što mu je ostalo u more. Ljudi mu rekoše: 'Jesi li lud? Čudno je to što si uradio. Dok si bio u raljama straha i pogibelji, nisi učinio takvo nešto. Zašto to činiš sada kada si stigao na sigurno?'

Trgovac odgovori: 'U tom trenutku ne bi bilo razlike između toga da sam bacio sve što mi je ostalo u more ili ne ako je brod trebao otploviti na sigurno, i moji posjedi i moj život došli bi s njim na sigurno kroz buru. Da je brod trebao potonuti, niti bi posjedi niti život mogli biti spašeni, tako da to ne bi pravilo razliku. Sada, kada sam došao na obalu, vidim da nisam pretrpio štetu niti doživio istinski gubitak. Došavši na sigurno, zamišljam da sam sve vrijeme bio na sigurnom. Ako mogu tako brzo zaboraviti bol, ako mogu tako brzo zaboraviti sve one strahote, mislim da u nekom drugom vremenu čak i gori bol neće moći ostati u mom umu te da ću opet poželjeti da ostvarim izobilje i bogatstvo. Ako još jednom budem morao ići na more, da me Bog sačuva od toga, i budem morao ponovno pretrpjeti isto mučenje, ovaj put bi to moglo značiti moj kraj. Život je bolji od imetka. Zato napuštam sav svoj imetak kako ne bih morao, nemajući ništa, opet da se popnem na brod i posvetim se trgovini zbog imetka kojeg čovjek ima. Radiću bilo šta drugo da steknem svoju dnevnu ishranu, jer jesti parče hljeba u dobrom zdravlju bolje je nego imati bogatstva i kraljevstvo.'

"On je putovao u zbilji", reče moj učitelj, a zatim nastavi: "Svako ko se bude držao ovoga s uvjerenjem, može stići donekle. Svako ko dostigne nešto što je onosvjetsko oslobođen je od vezivanja za nešto od ovosvjetskog. Ako neko sanja da se nešto njegovo povećava, tumač snova će mu reći da će se nešto umanjiti. Ako sanja da se nešto umanjuje, tumač će mu reći da će se to uvećati. Mnoge stvari su ovakve. Ovo je nepromjenjivi princip jer je duša ta koja sanja i ona gleda u drugi svijet, u kojem se stvari utoliko smanjuju ukoliko se ovdje uvećavaju. Također, ako neko sanja da je rođeno dijete, to znači da će neko umrijeti, isto kao što znači da će dijete biti rođeno ako sanja da je neko umro. Ako neko sanja nekog drugog da je umro, tumačenje je da je veliki dio njegovog života pred njim, jer još dolazi otuda ovamo. Ovo je jasno.

Sada, svako ko napusti nešto u ovom životu zarad nečega u budućem životu, dobit će nešto na drugom svijetu. Ovo se može vidjeti na čovjeku koji obuzet stanjem, odbacuje sve što ima. Budući da je stanje nešto što mu je dato iz drugog svijeta, on nastavlja davati stvari ovoga svijeta sve dok postepeno ne postane potpuno neopterećen. Postepeno odbacujući sve što ima ovdje, on dobija tamo."

Upitao sam svoga učitelja da mi ispriča priču o pravom čovjeku.

"Ne može se ispričati", reče on.

"Nekada prije", rekoše, "Dok sam gledao u tablu koju si držao preda mnom, nisam iskusio ništa naročito, ali sada kada pogledam na nju, toliko utječe na mene da jedva znam šta radim."

"Tada si još bio nezreo", reče mi on.

"A sada si sazreo. Bio si poput nezrelog čovjeka koji ne može mnogo uživati u spolnom odnosu. Kada on sazre i upusti se u spolni odnos, toliko uživa u njemu da

bi smatrao golemim neprijateljstvom ako bi ga neko prekinuo u trenutku orgazma, makar to bio i njegov najbliži prijatelj, i njegov bi užitak presahnuo. Sada, kada bismo govorili o tom užitku čovjeku koji je impotentan, to za njega ne bi imalo smisla jer se iskustvo može znati jedino putem iskustva, a od takvog iskustva je impotentan čovjek lišen.

Ono o čemu ovdje govorim nije takav užitak. Pravi užitak dotiče dušu u stanju istinske muževnosti. Ti si bio još nezreo za drugi svijet, nisi iskusio takav užitak, nisi čak ni znao značenje iskustva. Sada si sazreo. Sazreli čovjek može posegnuti za svojom vrstom kada to želi, a onaj koji ima neograničen zahvat može ući u svijet nevidljivog i može se družiti sa skrivenima iz tog područja, iza zastora tajne. Pogledaj kakva je razlika između užitka i iskustva.”

“Za vrijeme *semaa*⁸ sufije uđu u duhovna stanja (*hal*). Odakle ona dolaze?”, upitah.

“Prvo se sviraju tužni tonovi na lijepim muzičkim instrumentima, poput tambura, neja i njima sličnim. Poslije toga pjevač zapjeva lijepu melodiju, uz koju se pjevaju riječi koje utječu na raspoloženje slušaoca. Kada sjetan čovjek čuje sjetnu melodiju i kada vidi oblik svoga istinskog stanja, koje je poput Indije koja se vraća u sjećanje slona⁹, duša se prisjeti svoga stanja i ugrabi iskustvo od uha govoreći: ‘Ti nisi vrijedno da ovo slušaš!’ Duša svrgne uho i sluša *sema* – ali sluša u drugom svijetu, gdje nije posao uha da sluša.”

“Šta ih tjera da igraju”, upitah.

“Duša se počne uspinjati”, odgovori moj učitelj, “poput ptice koja želi pobjeći iz svoga kafeza. Kafez tijela je prepreka, pa ptica duše smogne snage i podigne kafez tijela. Ako ptica ima dovoljno snage, slomit će kafez i pobjeći će. A ako ne, onda će, u svojoj tuži, učiniti da se kafez kreće zajedno s njom.

Tako da (kod sufija) unutrašnja značenja prevladaju i ptica duše pokušava da se usigne. Ako ne može slomiti kafez, onda će pokretati kafez zajedno sa sobom. Međutim, bez obzira koliko se trudila, ona ne može učiniti da se kafez podigne više od jednog malog raspona i onda kafez ponovno padne na zemlju.”

“Zbog čega mašu rukama?”, upitah.

“Neki kažu da je to istresanje svega što čovjek posjeduje iz svojih rukava, kao da govore: ‘Dosegli smo nešto od drugog svijeta, napuštamo sve što smo imali ovdje i postali smo izdvojeni.’ To ustvari znači da tijelo ne može podignuti stopala više od jednog raspona, stoga kaže svojim rukama: ‘Vi idite jedan lakat više. Možda budemo uznapredovali jednu postaju više.’”

“Zbog čega bacaju svoje ogrtače?”, rekoh.

“To je kao da kažu: ‘Imamo svijest o onom drugom mjestu pa stoga bacamo nešto što je s ovoga mjesta.’ Međutim, onaj koji baci svoj ogrtač kako bi ga opet obukao da bi mahao svojim rukama, naprosto ‘obnavlja’ svoje rukave.”

“Kada sufija pristupi određenom krugu na zemlji”, rekoh, “grupa ga ‘oglobi’ i ima potpunu kontrolu nad njim. Bez obzira da li se radilo o pjevanju ili prošnjenju, ili šta god drugo žele, mogu ga natjerati da uradi šta god hoće. Šta je tajna ovoga?”

“Kada se pravi čovjek pridruži kružoku na zemlji, on ga više nikada ne napusti. Ptica je postala jaka, razbila kafez i odletjela. Onda ‘leš’ ostaje pod kontrolom grupe.

⁸ Duhovni ples sufija.

⁹ Poznata metafora o sjećanju duše na svoju istinsku domovinu koju je koristio i Mevlana Rumi. Riječ je o tome da je slon koji je uhvaćen kao mladunče u džunglama Indije odveden u okovima kako bi služio kao cirkuska atrakcija. Pri tome je zaboravio na svoje pravo boravište i na okus slobode, da bi jedne noći usnio san u kojem je sanjao svoju rodnu džunglu, odmah je pokidao lance i zaputio se ka rodnoj Indiji.

Bez obzira da li žele sada ili kasnije da ga umotaju bijelim ili plavim ćefinom. Bez obzira da li ga ukopaju u ovo groblje ili ono. To grupa određuje, to jest, jedan je pod kontrolom drugih.”

“Neko može ustati i pridružiti se ushićeniku u njegovom plesu. Zašto je to tako?”, upitah.

“To je način da se pokaže prijateljstvo i prisnost.”

“Poslije stanja ushićenja ushićeni se podiže, ukrsti svoje ruke i ništa ne govori”, rekoh.

“Što se tiče njegove šutnje, cijelo njegovo tijelo je jezik. Budući da se to stanje ne može izraziti jezikom razumnog govora, on predstavlja svoje stanje jezikom ushićenja. S druge strane, onaj koji je samo u određenom raspoloženju treba znati šta govori.”

“Kada se *sema* završi, oni piju vodu. Šta to znači?”, upitah.

“Oni kažu da tragovi vatre ljubavi ostanu u srcu, a ples je ostavio stomak praznim. Da ne sipaju vodu u njega, izgorio bi. Oni ne osjećaju glad. Oni koji su svjesni svoga posta nisu sufije. Postoji mnogo jahača magaraca koji se predstavljaju kao sufije. Oni dolaze na polje da bi se utrkivali s pravim ljudima, ali pri prvom udarcu koji zadobije od ratnika puta ostvarenja, suština njihovog postojanja se sruči. Niti jedan od onih koji plešu neće osjetiti ushićujuće stanje: ples će dominirati njihovim stanjem, a ne suprotno. Takmičenje u središtu ove borbe posao je pravih ljudi, mahanje rukavima je za sufije, ali svako ko naučue plavi ogrtač ne postane sufija, kao što je rečeno:

*Među nosiocima plavog¹⁰, kojih mnogo ima
Postoje neki sa sufijskim svojstvima
Duše lišeni, samo su tijelo prethodni
Tijela izvezenih, cijeli su duša potonji.*

¹⁰ Nosioci plavog se ovdje odnosi na određene skupine sufija koji su se razlikovali od ostalih ljudi po svojim plavim ogrtačima

Abstract

On the States of Childhood

Shaikh Shihab al-Din Suhrawardi

Translation and introduction by Hamza Halitović

Although he is one of the most significant figures in the history of Islamic philosophy, Suhrawardi had a very short but fruitful life, filled with travels and the acquisition of knowledge since childhood. However, his knowledge and dominance in debates earned him many enemies, which eventually cost him his life. Among Suhrawardi's works known as “short visionary epistles” is *Risāla fī hālāt el-tuflīyya* (*Epistle on the states of childhood*). This epistle talks about the process of acquiring knowledge before a spiritual teacher.

Keywords: Suhrawardi, biography, poetry, spiritual knowledge, visionary epistle